

AA-3201

Seat No. _____

M. A. (Part - II) Examination

April / May - 2003

Sanskrit (Special) : Paper - V

(१) बाणभट्टविरचिता कादम्बरी । (नियतांशः)

(२) भारविवरचितं किरातार्जुनीयम् । (सर्गो १, २)

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 100

सूचना : दरेक प्रश्ननी सामेनो अंक गुण दर्शावे छे.

Instruction : Figure opposite to every question indicates marks.

१ (अ) नीचेनाभांथी कोठ पण भेनुं भाषांतर करो : १०
1 (a) Translate any **two** of the following : 10

(१) 'देव द्वारस्थिता सुरलोकमारोहतस्त्रिशङ्कोरिव कुपितशतमखहुंकारनिपातिता राजलक्ष्मीर्दक्षिणापथादागता चाण्डालकन्यका पञ्जरस्थं शुक्रमादाय देवं विज्ञापयति । सकलभुवनतलसर्वरत्नानामुदधिरिवैकभाजनं देवो विहं गमश्चायमाश्चर्यभूतो निखिलभुवनतलरत्नमिति कृत्वा देवपादमूलमादायागताहमिच्छामि देवदर्शनसुखमनुभवितुमिति । एतदाकर्ण्य देवः प्रमाणम्' इत्युक्त्वा विरराम । उपजातकुतूहलस्तु राजा समीपवर्तिनां राज्ञामालोक्य मुखानि को दोषः प्रवेश्यतामित्यादिदेश ।

(२) स प्रत्युवाच । देव किं वा नास्वादितम् । आमत्तकोकि-ललोचनच्छविर्नीलपाटलः कषायमधुरः प्रकाममापीतो जम्बूफलरसः । हरिनखरभिन्नमत्तमातङ्गकुम्भमुत्तरक्तार्द्रमुक्ताफलत्वेषि खण्डितानि दाडिमबीजानि । नलिनीदलहरिन्ति द्राक्षाफलस्वादूनि च दलितानि स्वेच्छया प्राचीनामलकीफलानि । किं वा प्रलपितेन बहुना । सर्वमेव देवीभिः स्वयं करतलोपनीयमानमतृतायते ।

(३) इत्येवमुपयाच्यमानस्तु तपोधनपरिषदा स महामुनिः प्रत्यवदत् । अतिमहदिदमाश्चर्यमाख्यातव्यम् । अल्पशेषमहः । प्रत्यासीदति च नः स्नानसमयः । भवतामव्यतिक्रामति देवार्चनविधिवेला । तदुत्तिष्ठन्तु भवन्तः । सर्व एव तावदाचरन्तु यथोचितं दिवसव्यापारम् । अपराह्णसमये भवतां पुनः कृतमूलफलाशनानां विश्रब्धोपविष्टानामादितः प्रभृति सर्वमावेदयिष्यामि ।

AA-3201]

1

[Contd....

(४) देवि किमर्थमन्तर्गतगुरुशोकभारमन्थरमशब्दं रुद्यते । ग्रन्थन्ति हि मुक्ताफलजालकमिव बाष्पबिन्दुनिकरमेतास्तव पक्ष्मपङ्क्तयः । किमर्थं च कृशोदरि नालंकृतासि । बालातप इव रक्तारविन्दकोशयोः किमिति न पातितश्चरणयोरलक्तकरसः । कुसुमशरसरः कलहंसकौ कस्मात्पादपङ्कजस्पर्शेन नानुगृहीतौ मणिनूपुरौ ।

१ (अ) नीचेनाभांथी कोई पक्ष त्रिषुने ससंदर्भ समजावो : ८

1 (b) Explain with reference to the context any **three** of the following : 9

- (१) अहो मोहप्रायमेतेषां जीवितं साधुजनविगर्हितं च चरितम् ।
 (२) किमिव हि दुष्करमकरुणानाम् ।
 (३) अतिकृपणाः खल्वमी प्राणा यदुपकारिणमपि तातमद्यापि क्वापि गच्छन्तं नानुगच्छन्ति ।
 (४) यत्र च मलिनता हविर्धूमेषु न चरितेषु ।
 (५) अस्य भगवतः प्रसादादेवोपशान्तवैरमपगतमत्सरं तपोवनम् ।
 (६) श्रुतमपुत्राणां किल न सन्ति लोकाः शुभाः ।

२ 'कादम्बरी'ना नियत अब्यासक्रमने आधारे आशानुं गद्यकार तरीके मूल्यांकन करो. १५

2 Evaluate Bāṇa as a prose-writer on the basis of the prescribed portion of the Kādambari. 15

अथवा / OR

२ 'समस्त कादम्बरी काव्य ऐक चित्रशाळा ऐ.' 'कादम्बरी'ना संदर्भमां रवीन्द्रनाथ टागोरना आ विधाननुं मूल्यांकन करो. १५

2 'The whole of Kādambari is a picture-gallery'. Evaluate this statement of Ravindranath Tagore in the context of the Kādambari. 15

- ३ टूंकनोध लणो : (गमे ते भे) १६
- 3 Write short notes on : (any two) 16**
- (१) कादम्बरीप्रास्ताविकपद्यानि
- (२) पोपटनुं पात्रचित्रण
- (2) **Characterisation of the Parrot**
- (३) शाल्मलीवृक्षवर्णनम्
- (४) बाणलडनी कृतिओ.
- (4) **Works by Bāṇa.**
- ४ (अ) नीथेनाभांथी गमे ते त्रणनो अनुवाद करो : १२
- 4 (a) Translate any three of the following : 12**
- (१) निसर्गदुर्बोधमबोधविक्लवाः क भूपतीनां चरितं क जन्तवः ।
तवानुभावोऽयमवेदि यन्मया निगूढतत्त्वं नयवर्त्म विद्विषाम् ॥ (१-६)
- (२) निरत्ययं साम न दानवर्जितं न भूरि दानं विरहय्य सत्क्रियाम् ।
प्रवर्तते तस्य विशेषशालिनी गुणानुरोधेन विना न सत्क्रिया ॥ (१-१२)
- (३) गुणानुरक्तामनुरक्तसाधनः कुलाभिमानी कुलजां नराधिपः ।
परैस्त्वदन्यः क इवापहारयेन्मनोरमामात्मवधूमिव श्रियम् ॥ (१-३१)
- (४) विधुरं किमतः परं परैरवगीतां गमिते दशामिमाम् ।
अवसीदति यत्सुरैरपि त्वयि सम्भावितवृत्ति पौरुषम् ॥ (२-७)
- (५) कुरु तन्मतिमेव विक्रमे नृप निर्धूय तमः प्रमादजम् ।
ध्रुवमेतदवेहि विद्विषां त्वदनुत्साहहता विपत्तयः ॥ (२-२२)
- (६) अभियोग इमान्महीभुजो भवता तस्य कृतः कृतावधेः ।
प्रविघाटयिता समुत्पतन्हरिदश्वः कमलाकरानिव ॥ (२-४६)
- ४ (ब) गमे ते त्रण ससंदर्भ समञ्जसो : ८
- 4 (b) Explain with reference to the context any three of the following : 9**
- (१) महोदयैस्तस्य हितानुबन्धिभिः प्रतीयते धातुरिवेहितं फलैः ।
- (२) अहो दुरन्ता बलवद्विरोधिता ।
- (३) प्रविश्य हि घ्नन्ति शठास्तथाविधानसंवृताङ्गान्निशिता इवेषवः ।
- (४) ननु वक्तृविशेषनिःस्पृहा गुणगृह्या वचने विपश्चितः ।
- (५) नियता लघुता निरायतेरगरीयान् पदं नृपश्रियः ।
- (६) प्रकृतिः खलु सा महीयसः सहते नान्यसमुन्नतिं यया ।

- ૫ દ્વાસોન્મુખ યુગના મહાકાવ્ય કિરાતાર્જુનીયમ્નું સાહિત્યકૃતિ તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. ૧૫
- 5 Evaluate the Kirātārjunīyam being the મહાકાવ્ય of the beginning of the decadent age, as a piece of literature. 15

અથવા / OR

- ૫ કિરાતાર્જુનીયમ્ની આધારસામગ્રી નિરૂપી ભારવિએ કરેલાં પરિવર્તનોનું ઔચિત્ય નિરૂપો. ૧૫
- 5 Discuss the sources and the propriety of the changes brought about by Bhāravi of the Kirātārjunīyam. 15
- ૬ નીચેનામાંથી ગમે તે બે પર ટૂંકનોંધ લખો : ૧૪
- 6 Write short notes on any two of the following : 14

- (૧) ભારવિના વાણી અંગેના વિચારો
(1) Bhāravi's thoughts about speech
- (૨) યુધિષ્ઠિરનું પાત્રાલેખન
(2) Characterisation of Yudhisthira
- (૩) દ્રૌપદીની ઉક્તિ
(3) Speech by Draupadī
- (૪) ભારવિનું જીવન.
(4) Life of Bhāravi.